

Коломієць П.В.

Полтавський інститут економіки і права

ПОДАТКОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЕЛЕМЕНТ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Метою цієї статті є дослідження податкової грамотності як обов'язкового інноваційного елементу навчального процесу у закладах вищої освіти України. Автор особливу увагу приділяє податковій грамотності як вимоги інноваційного підходу до організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти у закладах вищої освіти України. Основні засади організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти та інноваційні методи навчання у закладах вищої освіти України встановлено Законом України «Про вищу освіту» з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу задля високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, створення умов для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці і держави у кваліфікованих кадрах, а також модернізації системи вищої освіти з урахуванням процесів європейської інтеграції та розвитку єдиного Європейського простору вищої освіти. Нормативні положення Закону України «Про вищу освіту» визначаються низкою суспільних запитів щодо модернізації вищої освіти відповідно до сучасних реалій, адаптації законодавства у сфері вищої освіти до європейських стандартів, приведення нормативної бази вищої освіти до сучасних потреб економіки та її інноваційного розвитку, а також досягненням суспільного консенсусу стосовно концептуальних засад розвитку вищої освіти, що покладені в основу цього Закону. Податкова грамотність, здобута студентом-юристом, має стати одним з інноваційних методів в організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти у закладах вищої освіти України. Майбутній юрист мусить досконало володіти нормами і знати Основний Закон України, тобто Конституцію, та бути провідником її нормативних положень до громадян України. Відповідно до статті 67 Конституції України одним із головних обов'язків людини і громадянина України є сплата податків і зборів у порядку і розмірах, встановлених законом. Правове регулювання відносин у сфері справляння податків закріплено в нормах Податкового кодексу України. Опанування майбутнім юристом податкової грамотності забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності.

Ключові слова: податкова грамотність, Податковий кодекс України, податкова безпека України, навчальний процес, заклади вищої освіти України.

Постановка проблеми. Практичне застосування прийнятого ще в 1996 році Закону України «Про освіту» засвідчує, що більшість його положень вичерпали свій регуляторний ресурс і не відповідають сучасним завданням повноцінного розкриття потенціалу кожної людини як особистості, відповідального громадянина та кваліфікованого фахівця, здатного навчатись упродовж усього життя задля забезпечення сталого розвитку суспільства і розбудови України як демократичної, конкурентоспроможної європейської держави. На жаль, за роки незалежності України освіта не стала загальнонаціональним пріоритетом. У результаті державна політика у сфері освіти здебільшого підмінялася дріб'язковим регулюванням поточної діяльності навчальних закладів, законодавчі

зміни, як правило, мали зовнішній, формальний характер і не сприяли підвищенню якості освіти. Фактичне усунення центральних і регіональних органів влади від вирішення нагальних освітніх проблем, підміна системної науково обґрунтованої ідеології ситуативною політизацією освіти негативно позначилися на культурному та освітньому рівнях суспільства, зумовило втрату освітою консолідуючої, культуротворчої місії в українському суспільстві, наслідком чого є політичні, економічні та соціальні втрати сьогодення [1].

Зважаючи на той факт, що за роки незалежності в Україні загалом сформована національна система освіти, яка зберегла надбання минулого та значний науково-педагогічний потенціал, здатний істотно вплинути на впровадження інноваційних

змін в освітній сфері [1], особливо актуальним натепер залишається питання законодавчого унормування вітчизняної системи забезпечення якості навчання податкової грамоти, податкового виховання та освіти українських громадян на всіх освітніх рівнях включно з дошкільною, початковою, середньою, професійно-технічною та вищою освітою.

Податкова грамотність української спільноти, як складник освіти, повинна охоплювати комплекс освітніх програм, у яких можуть брати участь діти і дорослі різних вікових категорій, шляхи її реалізації та фінансування, а також повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, органів місцевого самоврядування щодо надання освітніх послуг відповідно до потреб і запитів суспільства, держави, громадян.

Саме тому метою цієї статті є дослідження податкової грамотності як обов'язкового інноваційного елемента навчального процесу у закладах вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Л.А. Гаєвська у своїй науковій розвідці «Освіта для сталого розвитку: завдання та можливості» стверджує: «Освіта і суспільство неподільні. Вони становлять одну систему, справжні масштаби цієї системи поки що не досить усвідомлюються. Але зрозуміло, що будь-які глобальні проблеми, з якими стикається суспільство, соціум, цивілізація загалом, невідворотно позначаються на стані освітньої галузі, а отже, й на людині, її формуванні, розвитку, соціалізації. Зміст поняття «освіта» в його суспільно-історичному розвитку вміщує навчання грамоти, виховання (фізичне і моральне), передачу нових знань, розвиток здібностей, освоєння нових знань, умінь і навичок, долучення до культурних надбань. Особливість освіти як явища виводять її в центр осмислення подальших перспектив розвитку, оскільки саме вона є найважливішим і найвагомішим чинником розвитку суспільства і держави. Вона забезпечує прогрес економіки, політики, екології природи і екології душі. Ключовою метою освіти для сталого розвитку є формування мислення, орієнтованого на стале майбутнє та відповідні смисложиттєві цінності і пріоритети» [2, с. 5–6].

Досліджуючи структуру правового виховання як складної соціальної системи, А.І. Дзундза констатує, що: «Формування правової системи України має відбуватися в умовах підвищення ролі громадян як свідомих суб'єктів правової діяльності, що потребує розвитку правової активності, юри-

дичної грамотності молоді. Випускники сучасних навчальних закладів усіх рівнів підготовки згодом мусять реалізовувати повною мірою надані їм права і демократичні свободи в усіх сферах суспільного життя. Тому значно зростає роль правового виховання української молоді. Виділення умов і принципів правового виховання як складної соціальної системи – важлива науково-педагогічна проблема, яка потребує подальших наукових розвідок» [3]. Аналіз праць цього та інших авторів свідчить, що у розв'язанні визначених державою завдань щодо правової культури громадян провідне місце належить загальноосвітнім і вищим навчальним закладам, де закладаються основи правової культури [4, с. 3].

Питання організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти та інноваційних методів навчання у закладах вищої освіти України та ЄС є одним з актуальних і дискусійних у колі науково-педагогічних працівників цієї галузі.

Методологію сучасної юридичної науки, зокрема загально- та спеціально-правові проблеми, у своїх працях досліджували: доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України П.М. Рабінович (методологія вітчизняного загальноноеторетичного праводержавознавства: деякі сучасні тенденції) [5]; доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України Ю.М. Оборотов (аспекти розгортання методології юриспруденції) [6]; доктор юридичних наук, професор О.І. Ющик (проблеми розвитку методології права) [7]; доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України М.І. Панов (проблеми методології формування категоріально-понятійного апарату юридичної науки) [8].

Постановка завдання. Автор статті особливу увагу приділяє податковій грамотності як вимоги інноваційного підходу в організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти у закладах вищої освіти України.

Основні засади організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти та інноваційні методи навчання у закладах вищої освіти України встановлено Законом України «Про вищу освіту» [9] з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу задля високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, створення умов для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці і держави у кваліфікованих кадрах, а також модернізації системи вищої освіти з урахуванням процесів європейської інтеграції та розвитку єдиного Європейського простору вищої освіти.

Нормативні положення Закону України «Про вищу освіту» визначаються низкою суспільних запитів щодо модернізації вищої освіти відповідно до сучасних реалій, адаптації законодавства у сфері вищої освіти до європейських стандартів, приведення нормативної бази вищої освіти до сучасних потреб економіки та її інноваційного розвитку, а також досягненням суспільного консенсусу стосовно концептуальних засад розвитку вищої освіти, що покладені в основу цього Закону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти шляхом реалізації положень та принципів Болонського процесу, зокрема, через запровадження рівневої організації вищої освіти відповідно до Національної рамки кваліфікацій; удосконалення переліку галузей знань і спеціальностей для наскрізної та міждисциплінарної підготовки в системі вищої освіти; забезпечення умов для реалізації міжнародних освітніх і наукових проєктів, академічної мобільності студентів [10] є запорукою сучасних способів організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти та інноваційних методів навчання у закладах вищої освіти України.

Керуючись засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності, регламентованими у Законі України «Про освіту» [11], вважаємо, що принцип людиноцентризму є методологічною основою в організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти у закладах вищої освіти України.

Застосовуючи сучасні технологічні можливості організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти та інноваційні методи їх навчання у закладах вищої освіти України, обов'язково слід пам'ятати і дотримуватися викладачем юридичних дисциплін тієї максимуми, що юрист має виховуватися, навчатися у атмосфері честі і поваги до букви Закону, норми права. Так, важко не погодитись, що й досі сучасний студент-юрист подекуди змушений вивчати вже «морально» застарілі, але досі чинні акти законодавства. І тут постає завдання для фахівця своєї справи, науково-педагогічного працівника, який має донести до студента – майбутнього фахівця ту істину, що із плином часу має реформуватися не тільки саме законодавство, а й свідомість юриста. Майбутньому юристу слід виховуватися в дусі поваги до людини, її честі та гідності, історії нашої країни, історії її законодавства, але мати за мету постійне фахове і моральне удосконалення. Удосконалення це стосується себе як фахівця, своїх навичок і умінь, а також, дяку-

ючи сучасним технологічним засобам, варто брати активну участь у дискусіях щодо удосконалення законодавства.

Не слід бути байдужим у сучасній юридичній сфері. Виявляючи прогалини і можливі неточності, слід піднімати їх на обговорення з метою подальшого вирішення і поліпшення законодавства, адже як завдання лікаря – рятувати здоров'я людини, так і завдання юриста – рятувати правову сторону буття людини. Іншими словами, головна мета викладача – навчити студента-юриста не лише розбиратися у букві закону, а мати за головний принцип своєї діяльності людиноцентристський підхід у вирішенні юридичних питань.

Актуальним натеper у вирішенні людиноцентристських юридичних питань є якісне знання і застосування у своїй майбутній діяльності студентами-юристами податкового законодавства. Державна політика стосовно людини в українській державі полягає в створенні всебічного добробуту її громадянина. Правове регулювання відносин у сфері суспільних відносин, які формують добробут громадянина, – це нормативно-правові акти. І найголовнішими серед них є норми податкового законодавства, оскільки саме податки наповнюють бюджет.

Саме за рахунок податків держава має можливість надавати громадянам необхідні їм послуги у різних сферах їхньої життєдіяльності, забезпечуючи їм гідні умови життя. Говорячи про державу, ми повинні мати на увазі насамперед кожного окремого громадянина цієї держави: його якість життя, можливість забезпечити своє місце в економічному житті держави. Далеко не в останню чергу цей економічний добробут залежить від точного, вивіреного, заснованого на конституційних засадах, зрозумілого, легкого в сприйнятті тексту Податкового кодексу України.

Проте наявний Податковий кодекс України 2010 року і досі залишається складним у розумінні з точки зору як платника податку, так і працівника податкового органу. Навряд чи можна виділити з усього масиву нормативно-правових актів України ще один настільки ж важливий, великий, але водночас несприятливий у розумінні і застосуванні нормативно-правовий акт. Це проявляється як з точки зору відсутності чіткого поділу Кодексу на «загальну» та «особливу» частини, конструкції окремих податків та зборів, а особливо в суто податковій термінології, яка наскрізно в ньому застосовується.

Існуючи вже більше дев'яти років, останній так і не позбувся «дитячих хвороб», що досі мерехтять

серед його чинних норм. Бажаючи розвитку економіки України, стабілізації, підвищення її фінансового стану та покращення інвестиційного клімату, сучасним науково-педагогічним працівникам відповідної галузі необхідно згуртувати зусилля насамперед задля удосконалення податкового законодавства. І одним із перших завдань можна виділити приведення до ясності, прозорості, чіткості, наскрізного використання саме податкових термінів.

Крім того, перелічені вище якісні характеристики норм податкового законодавства стануть чудовим підґрунтям для легкого і вільного сприйняття тексту Податкового кодексу України його користувачами і, як наслідок, цей нормативний акт зможе, врешті-решт, стати «настільною книгою-путівником» широкого кола платників податків.

Не варто забувати і про «майбутніх платників податків» в особі молодого покоління. Адже саме їм стане у нагоді удосконалений текст Кодексу, який вони зможуть легко читати, вивчати, а зрештою і застосовувати на практиці, тим самим наповнюючи якісно державну казну. Але варто наголосити, що легкий і доступний у сприйнятті текст Кодексу зможе популяризувати Україну в світі як майданчик для започаткування нових бізнес-стартапів, цікавих проєктів, а наслідком цього стане залучення інвестицій, розвиток малого і середнього бізнесу, поява нових і адекватно оплачуваних робочих місць.

Висновки. Настав час, коли не можна викладати та навчати дітей, молодь, дорослих, платників податків того, що не є досконалим, того, в що не вірить сам педагог. Розуміючи всю важливість ситуації, зважаючи на вже наявні недоліки в освітньому і податковому законодавствах та нові проблеми, що виникли останнім часом, маємо всі підстави стверджувати, що сучасна українська

держава більше не може обходитися тимчасовими програмами в справі державної політики стосовно подолання проблематики національної особливості навчання податкової грамоти, податкового виховання та освіти українських громадян.

Тобто настав час тісного співробітництва освітян, податківців, урядовців та законотворців у визначенні пріоритетних задач податкової освіти. У цьому руслі важливим аспектом є активна участь науковців у питаннях якнайшвидшого прийняття рішень щодо реформування вітчизняної системи податкової освіти.

Маємо надію, що дискусія стосовно єдності всіх гілок влади та провідних фахівців у питаннях ефективного вдосконалення якості податкового виховання і освіти українських громадян у частині його адаптації до стандартів ЄС завершиться позитивним рішенням.

Податкова грамотність, здобута студентом-юристом, має стати одним із інноваційних методів в організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти у закладах вищої освіти України. Майбутній юрист мусить досконало володіти нормами і знати Основний Закон України, тобто Конституцію, та бути провідником її нормативних положень до громадян України. Відповідно до статті 67 Конституції України одним із головних обов'язків людини і громадянина України є сплата податків і зборів у порядку і розмірах, встановлених законом.

Правове регулювання відносин у сфері справляння податків закріплено в нормах Податкового кодексу України. Опанування майбутнім юристом податкової грамотності забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності.

Список літератури:

1. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Правове забезпечення реформи освіти в Україні»: Постанова Верховної Ради України від 16.03.2016 р. № 1031-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1031-19>. (дата звернення: 14.03.2020).
2. Гаєвська Л.А. Освіта для сталого розвитку: завдання та можливості. *Модернізація державного управління та європейська інтеграція України*: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 25 квіт. 2013 р.). Київ: НАДУ. 2013. Т. 2. 360 с.
3. Дзундза А.І. Структура правового виховання як складної соціальної системи. *Духовність особистості*. 2013. Вип. 1. С. 70–75.
4. Щербань М.П. Формування правової культури студентів вищих аграрних навчальних закладів І–ІІ рівнів акредитації: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2005. 20 с.
5. Рабінович П.М. Методологія вітчизняного загальнотеоретичного праводержавознавства: деякі сучасні тенденції. *Право України*. Київ. 2014. № 1. С. 11–21.
6. Оборотов Ю.М. Аспекти розгортання методології юриспруденції. *Право України*. Київ. 2014. № 1. С. 33–39.
7. Ющик О.І. До проблеми розвитку методології права. *Право України*. Київ. 2014. № 1. С. 40–49.

8. Панов М.І. Проблеми методології формування категоріально-понятійного апарату юридичної науки. *Право України*. Київ, 2014. № 1. С. 50–60.

9. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37–38. Ст. 2004.

10. Пояснювальна записка до проекту Закону України від 21.01.2013 р. № 1187-2 «Проект Закону про вищу освіту»: Супровідний документ від 21.01.2013 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45512. (дата звернення: 14.03.2020).

11. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.

Kolomiets P.V. TAX LITERACY AS AN INNOVATIVE ELEMENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN UKRAINE'S HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The purpose of this article is to investigate tax literacy as a compulsory innovative element of the educational process in higher education institutions of Ukraine. The author pays special attention to tax literacy as a requirement of an innovative approach in the organization of the educational process for legal education applicants in higher education institutions of Ukraine. The basic principles of the organization of the educational process for legal education applicants and innovative teaching methods in higher education institutions of Ukraine are established by the Law of Ukraine "On Higher Education" in order to prepare competitive human capital for the high-tech and innovative development of the country, creating conditions for self-realization of the individual, meeting the needs of society labor and the state in skilled personnel, as well as the modernization of the higher education system, taking into account the processes of European integration and development to single European Higher Education Area. The normative provisions of the Law of Ukraine "On Higher Education" are determined by a number of public requests for the modernization of higher education in accordance with current realities, the adaptation of higher education legislation to European standards, bringing the regulatory framework of higher education to the modern needs of the economy and its innovative development, as well as the achievement of social consensus on the conceptual foundations of higher education that underlie this Law. Tax literacy earned by a law student should become one of the innovative methods in organizing the educational process for legal education applicants in higher education institutions of Ukraine. The future lawyer must have a thorough knowledge of the norms and know the Basic Law of Ukraine, that is the Constitution, and be the conduit of its normative provisions to the citizens of Ukraine. One of the main duties of a person and a citizen of Ukraine, in accordance with Article 67 of the Constitution of Ukraine, is to pay taxes and fees in the manner and in the amounts prescribed by law. Legal regulation of relations in the field of tax collection is enshrined in the norms of the Tax Code of Ukraine. Observing the future lawyer of tax literacy is ensured through the formation of key competences necessary for every modern person for successful life.

Key words: tax literacy, Tax Code of Ukraine, tax security of Ukraine, educational process, institutions of higher education of Ukraine.